

Forskningspolitikk

Nr. 3/4, 2017, 40. årgang, ISSN 0333-0273

Ansvarlig redaktør: Per M. Koch

E-post: fpol@nifu.no

Redaktør Danmark: Kaare Aagaard

Redaktør Sverige: Mats Benner

Redaksjonssekretær: Inger Henaug

Redaksjonsutvalg: Magnus Gulbrandsen,

Universitetet i Oslo; Espen Solberg, NIFU;

Agnete Vabø, NIFU; Susanne Lehmann

Sundnes, NIFU; Sverker Sörlin, KTH, Stockholm;

Niels Mejlgaard, Aarhus Universitet; Ellen-Marie

Forsberg, Høgskolen i Oslo og Akershus; Tor

Paulson, Høgskolen i Innlandet

Design: Helge Thorstvedt

Forside: Helge Thorstvedt og Martin Skulstad

Trykk: Karin Smedsrud/RK Gruppen

Opplag: 7000

Redaksjon avsluttet: 6. desember 2017

Forskningspolitikk utgis av NIFU

Nordisk institutt for studier av innovasjon,
forskning og utdanning,

Postadresse: Postboks 2815 Tøyen, 0608 Oslo

Besøksadresse: Økernveien 9, 0653 Oslo

Tlf 22 59 51 00 Fax: 22 59 51 01

www.nifu.no

Forskningspolitikk er medlem av Den Norske

Fagpresses Forening og redigeres i tråd med

Redaktørplakaten

Forskningspolitikk kommer ut fire ganger i året.

Abonnement er gratis og kan fås ved henvendelse

til fpol@nifu.no eller tlf. 986 42 169.

Forskningspolitikks hjemmeside:

<http://www.fpol.no>

Forskningspolitikk utgis med støtte fra

Norges forskningsråd.

Forskningspolitikk ønsker artikler, kronikker og

debattinnlegg om forskning, høyere utdanning

og innovasjon. Lengde: artikler og kronikker maks

8000 tegn uten mellomrom; debattinnlegg maks

4000 tegn uten mellomrom. Manus sendes til

fpol@nifu.no.

SSB ønsker å være forvaltningsorgan og forskningsinstitutt på samme tid -- og det kan være noe av problemet

SSB-konflikten har vist at vi fortsatt ikke har fått helt tak på samspillet mellom forskning og staten som eier eller staten som bestiller. Dette bør ikke komme som en overraskelse, ettersom disse forholdene alltid vil kunne by på problemer. Mye av tilliten til både stat og forskning hviler på gammel sedvane og alminnelig klokskap. Selv det er ikke godt nok i møte med den perfekte stormen.

PER M. KOCH
redaktør

Utgangspunktet for problemet er myndighetenes legitime behov for forskning

som kan bidra til bedre forståelse av samfunnets utfordringer, behov og muligheter. En av grunnene til at Norge har en stor instituttsektor er dette behovet for brukernær og utfordringsorientert forskning og utredning. I tillegg trenger enhver stat sentrale organer som kan bidra til forvaltningen av felles goder og sentrale arbeidsoppgaver.

På 1990-tallet ble en lang rekke offentlig eide institutter frigjort fra staten. De ble omgjort til stiftelser eller aksjeselskaper. Dette skyldtes blant annet ønsket om å skape et åpent og mer rettferdig marked for forskningstjenester, men også tanken om å skape en større avstand mellom stat og forsker. I dette regimet kan staten kjøpe forskning eller støtte opp under forskning, men staten eller statsråden skal ikke styre forskningsinstitusjonene.

For forvaltningsorganene er dette vanskeligere å få til. Arkivverkets samfunnsoppdrag er å «sikre samfunnets behov for å bevare, gjøre tilgjengelig og formidle arkiver som er avlevert til eller deponert i etaten». Det vil være problematisk å gjøre om Arkivverket til en stiftelse, selv om det driver med forskning. Det samme gjelder -- i ulik grad -- Norsk polarinstitutt, Norges geologiske undersøkelse, Folkehelseinstituttet, Meteorologisk institutt og andre. Da forblir statsråden formelt øverste leder for virksomheten.

Noe av problemet med SSB er at organisasjonen er en hybrid. Den er et forvaltningsorgan, men opererer også som et forskningsinstitutt som kjemper om oppdrag på markedet. Forskningsaktiviteten går ut over det som er nødvendig for å utvikle statistiske metoder og presentere egne tall i en meningsfull sammenheng.

Denne spenningen forsterkes ved at Finansdepartementet synes å se på SSB som «sin» forskningsinstitusjon. Selv om SSB har ansvar for ulike typer statistikk, understreker Finansdepartementet i sitt tildelingsbrev at «Forskningsavdelingen i SSB bør konsentrere seg om økonomiske problemstillinger, herunder modellbaserte analyser av norsk økonomi.» Det kan se ut som om departementet ser på Forskningsavdelingen som et økonomisk forskningsinstitutt, noe den jo på mange måter også er.

Her ligger noe av kilden til problemet. Christine B. Meyer så på seg selv som direktør for hele SSB under ett -- for både forvaltningsorganet og forskningsinstituttet -- og tok grep som gikk på tvers av funksjonene. Det hadde hun naturligvis rett til, men da slapp hun også katta ut av sekken. Finansministerens reaksjon har ikke bidratt til at det blir lettere å få det dyret ned i sekken igjen. Gammel taus sedvane er blitt eksplisitt, og nå kan politikerne bli tvunget til å gjøre noe med uklare roller og organisering av funksjoner.

Hva dette bør være er uklart. De kan dele byrået i et direktorat og et forskningsinstitutt. Noe lignende ble gjort da NINA ble utskilt av Direktoratet for naturforvaltning i 1988. Finansdepartementet må da kjøpe både «innvandererregnskap» og økonomiske beregninger fra forskningsinstituttet. Men en slik deling vil ødelegge den felles læringsarenaen for statistikk og forskning SSB er i dag, og det er ikke en god ting.

Men en ting er klart: Her er det behov for en klargjøring av roller, faglig uavhengighet og forskningens plass.

